

דעות

אם ישראל תמשיך להתנער מחלוקת הארץ "הים עד הנהר" יטביע אותה

התראות במייל

שאל אריאלי

2024 בספטמבר 12 • 20:00

Powered by **Trinity Audio**

האזינו לכתבה

1.0x

00:00

10:33

מאז מלחמת העולם השנייה, כמעט אף מלחמה בין מדינות לא לוותה בשלילת זכותה של מדינה להתקיים, או בשלילת זכותו של עם להגדרה עצמית. הטבח שביצע חמאס ביישובי הנגב המערבי ב-7 באוקטובר ותוכניתו להקים את מדינת פלסטין על חורבות ישראל, לצד שלילת כל הסדר מדיני על ידי ממשלת נתניהו — מבטאים את הגישה הרווחת בקרב הפונדמנטליסטים החמאסניקים מחד, והמשיחיים-הלאומנים הישראלים מאידך. כל צד שולל באופן מוחלט את זכויותיו של הצד השני.

גישה זו נהפכה שגורה בשיח המדיני והציבורי בפי שני הצדדים. חמאס ותומכיו תובעים מדינה אחת ושוללים את זכותה של ישראל להתקיים ואת זכותו של העם היהודי להגדרה עצמית במולדתו; ישראל שוללת את הקמתה של מדינה פלסטינית לצדה ואת זכותו של העם הפלסטיני להגדרה עצמית.

שתי העמדות הללו מנוגדות למשפט הבינלאומי, ולהחלטותיה של הקהילה הבינלאומית. לעמדת חמאס העקרונית, תחת הסיסמה "מהים ועד הנהר", מצטרפים באופן חסר תקדים רבים מאוד בעולם. השאלה היא, למה? האם מדובר באנטישמיות המסורתית? בבורות? באנטי-ישראליות? או אולי בכישלון ההסברה הישראלית? או שמא יש לכך הסבר אחר?

כפי הנראה, כמו בהרבה שאלות מורכבות, התשובה נעוצה בגורמים שונים, ובכללם הגורמים שנמנו לעיל. עם זאת, בקהילה הבינלאומית ישנם כאלו שאינם נמנים עם האנטישמים המסורתיים ואינם בורים, ובכל זאת הם אינם מוכנים לקבל כצודק את ה"נרטיב" הישראלי. עמדתם מבוססת על נימוקים הגיוניים לשיטתם, המתייחסים לשורש הסכסוך, שהחל עם [הצהרת בלפור בנובמבר 1917](#). עלינו, הישראלים, להכיר היטב את ההיגיון שמאחורי עמדתם, אם חפצים אנו להבין את המציאות ולקבל הכרעות חיוניות לעתידנו.

עם תום מלחמת העולם הראשונה וכינונו של חבר הלאומים ב-1919, החליף עקרון ההגדרה העצמית את העיקרון האימפריאלי במערכת הבינלאומית. התוקפנות והכיבוש כדרך להשגת ריבונות על טריטוריות נשללו, והתבססה ההכרה כי לכל עם עם רוב בקרב תושבי ארץ, זכות טבעית לקבוע את עתידו המדיני והחברתי. במילים אחרות: "ארץ שייכת לתושביה ולא לכובשיה".

איזו מציאות התקיימה במרחב פלשתינה המנדטורית בסוף אותה מלחמה? מתוך אוכלוסייה של קצת יותר מ-750 אלף איש, 90% היו ערבים ו-10% יהודים, ויותר מ-93% מהאזמות הפרטיות היו בבעלות ערבית. על רקע מציאות זו דרשו ערביי הארץ בדצמבר 1920 בקונגרס הערבי הלאומי השלישי שהתקיים בחיפה, לממש את זכותם להגדרה עצמית ו"לכונן ממשלה של בני הארץ שתהיה אחראית בפני מועצה מייצגת, אשר העם הדובר ערבית שישב בפלשתינ עד ראשית המלחמה (כולל היהודים, ש"א) יבחר את חבריה, כפי שהדבר נעשה בעיראק ובעבר הירדן".

המעצמות המנצחות, בריטניה, צרפת וארצות הברית, התעלמו מהמציאות בפלשתינה ולא שעו לתביעה הערבית להגדרה עצמית, בהיותם רוב תושבי הארץ. בוועידת סן רמו ב-1920 החליטו המעצמות האירופיות לכלול את הצהרת בלפור בכתב המנדט שניתן לבריטניה, וב-1922 חבר הלאומים אישר את כתב המנדט. 25 שנה מאוחר יותר הודתה ועדת החלוקה של האו"ם, כי "עקרון ההגדרה העצמית לא הוחל על פלשתינה בעת שנוצר המנדט ב-1922, בשל השאיפה לאפשר את הקמת הבית הלאומי היהודי".

החרגת פלשתינה מעקרון ההגדרה העצמית היתה חסרת תקדים. פרופסור אדוארד סעיד, חבר המועצה הלאומית הפלסטינית, כתב ב-1979 על הצהרת בלפור: "חשיבותה של ההצהרה נעוצה בראש ובראשונה בהיותה הבסיס החוקי לתביעתה של הציונות על פלסטין. ושנית, והדבר חשוב יותר לעניינו כאן, היתה זו הצהרה שאת מידת חריגותה אפשר לתפוש רק אם מבינים היטב את המציאות הדמוגרפית או האנושית בפלסטין" (מתוך "שאלת פלסטין").

הבריטים הצמידו להחרגה הזו תנאי: הם התנו את הקמת הבית הלאומי היהודי בכך, "שלא יעשה דבר העלול לפגוע בזכויות האזרחיות והדתיות של עדות לא יהודיות", והוסיפו, לבקשת היהודים, שלא תהיה פגיעה גם "בזכויות ובמעמד המדיני של יהודים בכל ארץ אחרת". בכתב המנדט, שכלל את הצהרת בלפור, הוסיפה וחזרה הקהילה הבינלאומית על התנאי, וכתבה כי יוקם בית לאומי יהודי "תוך שמירת הזכויות האזרחיות והדתיות של כל תושבי פלשתינה, ללא הבדל גזע ודת". כלומר, בתמורה להחרגת פלשתינה ולשמירת זכויות היהודים ברחבי העולם, הבית הלאומי היהודי יהיה דמוקרטי וישמור על שוויון זכויות לכל תושביו.

ב-1947 השלימה הקהילה הבינלאומית עם חוסר ההיתכנות לקיומה של מדינה אחת, בנימוק ש"ישנם היום בפלשתינה כ-650 אלף יהודים וכמיליון ו-200 אלף ערבים, שונים זה מזה באורח חייהם ובאינטרסים הפוליטיים שלהם" (דו"ח החלוקה 1947). היא הוסיפה והדגישה, כי "התביעות על פלשתינה, הן של הערבים והן של היהודים, שתיהן בעלות תוקף ולא ניתן ליישב אותן זו עם זו". ועל כן קבעה, כי "מכל ההצעות שהוצעו, החלוקה (של הארץ) היא המעשית ביותר".

עסקת החבילה — החרגת פלשתינה־א"י מעקרון ההגדרה העצמית בתנאי ברור שתכונן בארץ דמוקרטית — היתה ברורה מאוד להנהגה הציונית מתחילת הדרך. דוד בן־גוריון קבע ב-1918, כי "לא רצוי ולא ייתכן לנשל מן הארץ את תושביה הנוכחיים. לא זוהי תעודת הציונות. אילו היתה הציונות שואפת לרשת את מקומם של תושבי הארץ

הנוכחיים — כי אז לא היתה אלא אוטופיה מסוכנת וחזון־שווא מזיק וריאקציוני". זאב ז'בוטינסקי החרה החזיק אחריו, והתחייב ב-1923: "את הרחקתם של הערבים מארץ ישראל הנני חושב לבלתי מתקבלת על הדעת בהחלט; בארץ ישראל תמיד ישבו שני עמים... הנני מוכן להישבע בשמנו ובשם צאצאינו שלא נפר לעולם שיווי זכויות זה, ולא נעשה ניסיון לדחוק את רגליו של מישהו".

עסקת החבילה — החרגת פלשתינה־א"י מעקרון ההגדרה העצמית בתנאי ברור שתכונן בארץ דמוקרטיה — היתה ברורה מאוד להנהגה הציונית מתחילת הדרך

גם מנחם בגין חזר ועמד על ההתניה הקריטית הנ"ל לקבלת לגיטימציה בינלאומית להקמת מדינת ישראל, וכתב ב-1972: "הציונות... אלה יסודותיה בארץ ישראל, אשר זכותנו עליה אינה ניתנת לערעור, יהיה רוב יהודי, מיעוט ערבי, ושוויון זכויות לכולם. לא סטינו ולא נסטה מתורה זו, בה מקופלת צדקת ענייננו". מאוחר יותר, ב-1978, הציע את תוכנית האוטונומיה, שבסופה השטחים הכבושים היו אמורים להסתפח לישראל והפלסטינים היו אמורים לקבל אזרחות ישראלית.

ובחזרה לימינו. ממשלת ישראל בראשות בנימין נתניהו שוללת את כל האפשרויות. היא שוללת את פתרון שתי המדינות, והיא שוללת מתן אזרחות ושוויון זכויות לאחר סיפוח השטחים. מדיניותה זו מפירה את ההתחייבות הציונית הבסיסית לתהליך החריג שבאמצעותו הוקמה מדינת ישראל. הסרבנות הפלסטינית לחלוקת הארץ ב-1948 חדלה להיות פקטור רלוונטי, לאחר שב-1988 הפלסטינים קיבלו את החלטת החלוקה 181 ואת ההחלטות המכירות בישראל בקווי מאי 1967, וחזרו על כך בהכרה ההדדית עם ישראל בספטמבר 1993: "אש"ף מכיר בזכותה של ישראל להתקיים בשלום ובביטחון, מכיר בהחלטות מועצת הביטחון 242 ו-338".

דעת הקהלה הבינלאומית, השוללת את קיומה של ישראל גם בקווי '67, טוענת שאם ישראל אינה מקיימת את חלקה בעסקת החבילה ההיסטורית, אזי יש לקבל את התביעה הפלסטינית למדינה אחת (ברוח דברי ג'ונתן אלן, סגן השגריר הבריטי באו"ם, בנובמבר 2017, בנאוומו באו"ם לרגל 100 שנה להצהרת בלפור: "בואו נזכור שהיו שני חלקים להצהרה, החלק השני לא קיים").

אין הכוונה להגשמת ה"חלום" של חמאס למדינת שריעה "מהים עד לנהר", אלא לתביעה שהציג מחמוד עבאס בנאוומו באו"ם ב-2017: "פתרון המדינה האחת הוא פתרון אפשרי — אך לא באופן שאותו מקדמת ממשלת ישראל, אלא תחת עיקרון של שוויון זכויות מלא... אם פתרון שתי המדינות ייהרס בשל יצירת מציאות של מדינה אחת עם שתי מערכות חוק — אפרטהייד — זה יהיה כישלון. ולא לכם או לנו תהיה ברירה אלא להמשיך את המאבק ולדרוש זכויות שוות לכל תושבי פלסטין ההיסטורית. זה לא איום, אלא אזהרה שנובעת מכך שהמדיניות הישראלית חותרת באופן מסוכן תחת פתרון שתי המדינות".

בנוסף, האנטישמים מרחיבים וטוענים, שאם ישראל מפירה את חלקה בעסקת החבילה, ופוגעת בזכויות הפלסטינים שתחת כיבושה, הרי שניתן גם להפר את החלק המבטיח אי-פגיעה "בזכויות ובמעמד המדיני של יהודים בכל ארץ אחרת" בעולם.

לא כל טענה אפשר להדוף על ידי תיוגה כאנטישמית או כנובעת מבורות, גם אם טענות רבות הן אכן כאלו. מתברר, שלמרות שיש מי שמנסים לערער על הסדר הבינלאומי הקיים, המבוסס על העיקרון של הגדרה עצמית ועל שלילת הכיבוש, כמו נשיא רוסיה ולדימיר פוטין באוקראינה, הקהילה הבינלאומית עדיין דבקה בסדר הקיים.

ישראל צריכה להחליט, האם לבחור בפתרון שתי המדינות התואם את ההחלטות הבינלאומיות מאז 1937 (ועדת פיל), או לבחור במדינה אחת שוויונית, על פי ההתחייבות שנטלה על עצמה התנועה הציונית בקונגרס הציוני הראשון בבאזל ב-1897: "הציונות שואפת להקים לעם היהודי בית בארץ ישראל, שיובטח במשפט העמים". כל סטייה

מהתחייבות זו על ידי ממשלת ישראל הנוכחית, מבטלת את "צדקת ענייננו" ופותרת מקום לקהילה הבינלאומית לכונן סדר חדש בפלשתינה-א"י המנדטורית, לרבות מדינה אחת, שבתוך זמן קצר תהיה בעלת רוב ערבי.

אל"מ (במיל") ד"ר אריאלי הוא מראשי קבוצת המחקר "תמרור"

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

+ בנימין נתניהו

+ פלסטינים

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר | רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל © כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ